

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра теорії та історії держави і права, конституційного права

ПОГОДЖЕНО:
Завідувач кафедри,
кандидат юридичних наук, доцент
підполковник вн. служби
_____ Наталія ШАМРУК
« _____ » _____ 2022 р.

СИЛАБУС
навчального курсу «Право ЄС»
спеціальність 081 «Право»,
форма навчання: денна, заочна

РОЗРОБНИК:
доцент кафедри,
кандидат наук з державного управління, доцент
Микола РЕБКАЛО _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:
на засіданні кафедри теорії та історії держави і
права, конституційного права
Протокол № 9 від «30» серпня 2022 р.

Кредити та кількість годин: 4 кредити ECTS; 20 лекційних, 20 семінарських, 20 практичних та 60 самостійна робота

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра теорії та історії держави і права, конституційного права

**СИЛАБУС
навчального курсу «Право Європейського Союзу»
спеціальність 081 «Право»,
форма навчання: денна, заочна**

Кредити та кількість годин: 4 кредити ECTS: 20 лекційних, 20 семінарських, 20 практичних та 60 самостійна робота.

Анотація курсу

Активний розвиток інтеграційних процесів, що відбуваються в рамках Європейського Союзу (далі – ЄС), призводить до подальшого зближення та тісної взаємодії правових систем його держав-членів, внаслідок чого розширюється коло правовідносин, правове регулювання яких здійснюється правом ЄС. Таким чином, право Європейського Союзу впливає на розвиток міжнародного правопорядку та забезпечує юридичні механізми правового регулювання усієї сукупності правовідносин в рамках держав-членів ЄС. За таких умов ця початкова дисципліна надасть Вам можливість вивчити право Європейського Союзу, засвоїти як теоретичні його основи, так й особливості застосування. Упродовж цього опанування правом Європейського Союзу нерозривно пов'язане із опрацюванням його правової бази. Вас також буде ознайомлено із судовою системою ЄС, специфікою її побудова та діяльності. Окремо буде приділено увагу аналізу процесу входження України до Європейського Союзу.

Мета курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Право ЄС» є: опанування знаннями у галузі права, яке регулює суспільні відносини, що виникають між країнами-членами Європейського союзу, з'ясування змісту інституційної системи ЄС, аналіз особливостей права ЄС та його наднаціонального характеру, розуміння інтеграційного курсу України до ЄС.

Організація навчання Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Загальна характеристика Європейського Союзу.						
1	Основні підвалини, мета, завдання, інститути Європейського Союзу.	6	2	2		2
2	Європейська Рада: склад, структура, повноваження.	6	2		2	2
3	Компетенція та структура Європейської комісії.	7	2		2	3
4	Порядок формування та повноваження Європейського парламенту.	5		2		3
5	Судова система Європейського Союзу.	6		2	2	2
	Разом за розділ 1	30	6	6	6	12
Розділ 2. Право Європейського Союзу: зміст, система.						
6	Поняття, зміст, принципи та функції права Європейського Союзу.	15	2	2	2	9

7	Система права Європейського Союзу: поняття, ознаки, структура.	15	2	2	2	9
Разом за розділ 2		30	4	4	4	18
Розділ 3. Джерела права Європейського Союзу. Правотворчість в ЄС. Шенгенське право.						
8	Джерела права Європейського Союзу.	10	2	2	2	4
9	Правотворча діяльність інститутів Європейського Союзу	10	2	2	2	4
10	Основи шенгенського права.	10	2	2	2	4
Разом за розділ 3		30	6	8	2	14
Розділ 4. Східне партнерство. Адаптація законодавства України до права ЄС.						
11	«Східне партнерство»: зміст та механізм реалізації.	15	2	2	2	9
12	Адаптація законодавства України до права Європейського союзу.	15	2	2	2	9
Разом за розділ 4		30	4	4	4	18
Всього годин за курсом		120	20	20	20	60

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

При підготовці до семінару Вам рекомендується уважно ознайомитися з питаннями, які винесено на заняття. Після цього необхідно приступити до вивчення навчальної літератури, нормативного матеріалу. Підготовка до заняття повинно йти по шляху пошуку відповідей на винесені на семінар питання. Вивчення навчальних питань доцільно супроводжувати необхідними записами у зошитах. Завершальний етап підготовки до семінару полягає в складанні планів виступу з кожного питання семінару. Відсутність письмових матеріалів (конспекту) впливає на індивідуальну оцінку знань, яка може бути зниженою на 1 бал.

Плани семінарських занять

Тема 1. Основні підвалини, мета, завдання, інститути Європейського Союзу.

1. Історія виникнення Євросоюзу.
2. Цінності Євросоюзу в правовій системі Євросоюзу.
3. Підвалини Євросоюзу.
4. Цілі Євросоюзу відповідно Амстердамського договору.
5. Завдання Євросоюзу.
6. Функція установчої влади Євросоюзу.
7. Законодавча функція Євросоюзу
8. Виконавча функція Євросоюзу.
9. Бюджетна функція Євросоюзу.
10. Зовнішньополітична функція Євросоюзу.

Література: основна №1-5,7-12; допоміжна № 1.2.9,15,16.

Тема 4. Порядок формування та повноваження Європейського парламенту.

1. Європейський парламент в системі органів Європейського Союзу.
2. Строк повноважень, гарантії забезпечення діяльності депутатів.
3. Форми і склад Європейського парламенту.
4. Функції Європейського парламенту.
5. Повноваження Європейського парламенту.
6. Участь Європейського парламенту у нормотворчому процесі.
7. Здійснення контролю над діяльністю інститутів Євросоюзу.

Література: основна №1-6,14,15; допоміжна № 4-6, 11,12,21.

Тема 5. Судова система Європейського Союзу.

1. Статус Суду Європейського Союзу.
2. Функції і сфера повноважень Суду Європейського Союзу.
3. Суб'єкти позову до Суду Європейського Союзу.
4. Форми роботи Суду Європейського Союзу.
5. Юрисдикція Загального Суду.
6. Прямі дії і звернення принесли фізичних або юридичних осіб від актів установ, органів, підрозділів і установ Європейського союзу.
7. Спеціалізовані Суди Європейського Союзу.
8. Трибунал із справ публічної служби.

Література: основна № 1-5,7,8,10,15; допоміжна № 6,8,13,15.

Тема 6. Поняття, зміст, принципи та функції права Європейського Союзу.

1. Поняття, характерні риси права Євросоюзу.
2. Предмет інституційного та артеріального права Євросоюзу.
3. Методи уповноваження, позитивного зобов'язання, заборони, імперативний, диспозитивний права Євросоюзу.
4. Колізійний метод та методи уніфікації та гармонізації у праві Євросоюзу.
5. Загальні принципи права Європейського Союзу.
6. Спеціальні принципи права Європейського Союзу.
7. Регулятивні, регулятивно-статистичні, регулятивно-динамічні та охоронна функції права Євросоюзу.

Література: основна № 1-5,7,8,11; допоміжна № 1,2,5,7,8,10,11.15.

Тема 7. Система права Європейського Союзу: поняття, ознаки, структура.

1. Поняття та ознаки права Євросоюзу.
2. Галузі та Євросоюзу.
3. Інститути права Євросоюзу у межах правового регулювання внутрішнього ринку. Інститути права конкуренції.
4. Інститути права Євросоюзу у галузі торгівельного та комерційного права.
5. Інститути права Євросоюзу щодо державних замовлень.
6. Інститути права зовнішніх відносин Євросоюзу.
7. Види норм права Євросоюзу відповідно до їхніх соціально-правових характеристик.
8. Види норм відповідно до особливостей предметної сфери (об'єкта регулювання).
9. Види норм за формально-юридичними ознаками.
10. Види норм відповідно до ступеня юридичної сили.
11. Види норм права Євросоюзу відповідно до змісту їх приписів.
12. Види норм щодо організаційно-цільової спрямованості.
13. Види норм за методами та способами здійснення їх приписів.

Література: основна № 1-5,7,8,11; допоміжна № 1,2,5,7,8,10,11.15.

Тема 8. Джерела права Європейського Союзу.

1. Поняття, специфіка та автономія джерел права.
2. Матеріальний та процесуальний критерій побудови системи джерел права.
3. Види джерел права Європейського Союзу.
4. Установчі акти Європейського Союзу.
5. Договір про заснування Європейського економічного співтовариства.
6. Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії.
7. Договір про Європейський Союз.
8. Підзаконні акти Європейського Союзу.
9. Судова практика Європейського Союзу.
10. Регламенти, директиви та рішення Європейського Союзу.

Література: основна № 1-5,7,8,11; допоміжна № 1,2,5,7,8,10,11,15, 22.

Тема 9. Правотворча діяльність інститутів Європейського Союзу.

1. Законодавчий процес в Європейському Союзі.
2. Поняття законодавчого процесу в ЄС: особливості та основні риси.
3. Основні процедури прийняття рішень в ЄС та суб'єкти законодавчого процесу.
4. Звичайна законодавча процедура: сфери застосування, стадії.
5. Спеціальна законодавча процедура: сфери застосування, стадії.
6. Акти делегованого законодавства: поняття та природа.
7. Бюджетна процедура.
8. Процедура укладання міжнародних угод.
9. Опублікування актів інститутів ЄС та набрання ними чинності.

Література: основна № 1-5,7,8,11; допоміжна № 1,2,5,7,8,10,11,15, 22.

Тема 10. Основи шенгенського права.

1. Поняття, етапи розвитку Шенгенського права.
2. Джерела Шенгенського права.
3. Дія Шенгенського права у просторі.
4. Предмет і зміст Шенгенського права.
5. «Внутрішні» і «зовнішні» кордони у Шенгенському праві.
6. Класифікація віз у нормах Шенгенського права.
7. Уніфікація віз та порядок їх видачі у рамках ЄС.
8. Національні візи у Шенгенській зоні.
9. Особливості міграційної політики ЄС на сучасному етапі розвитку.

Література: основна № 1-5,7,8,11; допоміжна № 1,2,5,7,8,10,11,19.

Тема 11. «Східне партнерство»: зміст, та механізм реалізації..

1. Історія відносин Україна – Європейський Союз.
2. Розкрийте ідею розвитку Європейської політики сусідства.
3. Двосторонній вимір “Східного партнерства”.
4. Багатосторонній вимір “Східного партнерства”.
5. Проаналізувати тематичні платформи “Східного партнерства”.
6. Охарактеризувати ініціативи “Східного партнерства”.
7. Форуми громадянського суспільства “Східного партнерства”.
8. Дорожня карта “Східного партнерства”.
9. Система координації співробітництва між Україною та ЄС.

Література: основна № 6,9,11,16; допоміжна № 3,6,9,11,18,20,22.

Тема 12. Адаптація законодавства України до права Європейського союзу.

1. Державна політика України щодо адаптації права України до права Європейського союзу.
2. Етапи інтеграції законодавства України до ЄС.
3. Послідовність адаптації права України до права Європейського союзу.
4. Угоди про партнерство та співробітництво України і Євросоюзу.
5. Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі між Європейським Союзом та Україною (2005 р.).
6. Механізм забезпечення адаптації права України до права Європейського Союзу.
7. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів – основні напрямки.

Література: основна № 6,9,11,16; допоміжна № 3,6,9,11,18,20,22.

Практичні заняття

Вам рекомендується наступна схема підготовки до заняття: опрацювати запропоновані викладачем питання на практичне заняття; ознайомитися з рекомендованою літературою; виконати завдання та тести, які запропоновані для самостійної роботи; при бажанні самостійно підготувати тести або кросворди по суті питань, що виносяться на розгляд.

Завдання до практичних занять

Тема 2. Європейська Рада: склад, структура, повноваження.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ, завдань та тестів. Контрольні питання: Історія виникнення Європейської Ради. Завдання Європейської Ради. Компетенцію Європейської Ради. Функції Європейської Ради. Правосуб'єктність Європейської Ради. Участь Європейської Ради в міжнародних відносинах. Принцип поділу влади в рамках ЄС. Навчальна література: Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник. О. : Фенікс, 2012. 390 с.; Бочарова Н.В. Право Європейського Союзу. Частина 1 : навч. посібник. Дніпропетровськ : 2014. 232 с.; Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу : навч. посібник. К.: К.І.С., 2004. 260 с.; Довгань В. М. Європейський Парламент. Правовий статус і компетенція в системі органів Європейського Союзу: монографія. К.: КНТ, 2007. 204 с.; Європейське право. Право Європейського союзу : підручник / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2016. 400с.

Тема 3. Компетенція та структура Європейської комісії.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ, завдань та тестів. Контрольні питання: Визначити місце і роль Комісії в системі інститутів Європейського союзу. Розкрити процедуру формування і склад Комісії. Розкрити структуру Європейської комісії та роль Голови Комісії. Проаналізувати функції Європейської комісії. Розкрити процедуру прийняття рішень Європейською комісією. Розкрити внутрішній регламент Європейської комісії. Охарактеризувати повноваження Європейської комісії. Навчальна література: Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник. О. : Фенікс, 2012. 390 с. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу : навч. посібник. К.: К.І.С., 2004. 260 с. Європейське право. Право Європейського союзу : підручник / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2016. 400с. Збірник законодавства та практики Європейського Суду з прав людини : практ. посібник / упоряд. В.Я. Погребняк, О.О. Крестьянінов, Р.М. Аюпова. Х.: Право, 2018. 398с. Основи права Європейського Союзу : підручник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Х.: Право, 2020. 590 с. Право Європейського Союзу (в питання і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред.. І.В. Яковюка. Х.: Право, 2020. 174 с. Право Європейського Союзу : нормат. матеріали / за заг. ред.. І. В. Яковюка. Х.: Право, 2019. 500 с. Право Європейського Союзу : навч. посібник / за ред. В. М. Бесчасного. К.: Знання, 2011. 366 с. Право Європейського Союзу : підручник. / за ред. Р. А. Петрова. К.: Видавництво «Істина», 2017.

Тема 5. Судова система Європейського Союзу.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ та тестових завдань. Контрольні питання: Статус Суду Європейського Союзу. Функції і сфера повноважень Суду Європейського Союзу. Суб'єкти позову до Суду Європейського Союзу. Форми роботи Суду Європейського Союзу. Юрисдикція Загального Суду. Прямі дії і звернення принесли фізичних або юридичних осіб від актів установ, органів, підрозділів і установ Європейського союзу. Спеціалізовані Суди Європейського Союзу. Трибунал із справ публічної служби. Навчальна література: Анакіна Т.М. Прецедентні рішення Суду Європейських співтовариств у становленні правопорядку ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 49–52; Збірник законодавства та практики Європейського Суду з прав людини : практич. посібник / упоряд. В.Я. Погребняк, О.О. Крестьянінов, Р.М. Аюпова. Х.: Право, 2018. 398с.; Комарова Т.В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу : монографія. Х : Право, 2010. 360 с.; Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / за заг. ред. Г. Друзенка. К. : «К.І.С.», 2010. 536 с.; Право Європейського Союзу (в питання і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред.. І.В. Яковюка. Х.: Право, 2020. 174 с.; Право Європейського Союзу : нормат. матеріали / за заг. Ред.. І. В. Яковюка. Х.: Право, 2019. 500 с.

Тема 6. Поняття, зміст, принципи та функції права Європейського Союзу.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ та тестових завдань. Контрольні питання: Поняття, характерні риси права Євросоюзу. Предмет інституційного та артеріального права Євросоюзу. Методи уповноваження, позитивного зобов'язання, заборони, імперативний, диспозитивний права Євросоюзу. Колізійний метод та методи уніфікації та гармонізації у праві Євросоюзу. Загальні принципи права Європейського Союзу. Спеціальні принципи права Європейського Союзу. Регулятивні, регулятивно-статистичні, регулятивно-динамічні та охоронна функції права Євросоюзу. Навчальна література: Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник. О. : Фенікс, 2012. 390 с. Бочарова Н.В. Право Європейського Союзу. Частина 1 : навч. посібник. Дніпропетровськ : 2014. 232 с. Європейське право. Право Європейського союзу : підручник / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2016. 400с. Основи права Європейського Союзу : підручник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Х.: Право, 2020. 590 с. Право Європейського Союзу (в питання і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред.. І.В. Яковюка. Х.: Право, 2020. 174 с. Право Європейського Союзу : навч. посібник / за ред. В. М. Бесчасного. К.: Знання, 2011. 366 с. Право Європейського Союзу : підручник. / за ред. Р. А. Петрова. К.: Видавництво «Істина», 2017. 391 с.

Тема 7. Система права Європейського Союзу: поняття, ознаки, структура.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ та тестових завдань. Контрольні питання: Охарактеризувати особливості системи права ЄС. Дати визначення інститут права ЄС, та навести їх класифікацію. Визначити сутність інститут права ЄС. Навести приклад принципів прав ЄС, як складових системи права ЄС. Розкрити структуру норми права ЄС. В чому різниця між імперативною та диспозитивною нормами права ЄС. Встановіть співвідношення між нормою матеріального та процесуального права ЄС. Навести приклади інститутів ЄС та коротко їх охарактеризувати. Навчальна література: Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник. О. : Фенікс, 2012. 390 с. Європейське право. Право Європейського союзу : підручник / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2016. 400с. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / за заг. ред. Г. Друзенка. К. : «К.І.С.», 2010. 536 с. Право Європейського Союзу (в питання і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред.. І.В. Яковюка. Х.: Право, 2020. 174 с. Право Європейського Союзу : навч. посібник / за ред.

В. М. Бесчасного. К.: Знання, 2011. 366 с. Право Європейського Союзу : підручник. / за ред. Р. А. Петрова. К.: Видавництво «Істина», 2017. 391 с. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса : Фенікс, 2013. 883 с.

Тема 8. Джерела права Європейського Союзу.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ та тестових завдань. Контрольні питання: «Конституційна хартія»: сутність, порядок укладання та введення в дію. Види нормативно-правових актів ЄС: загальна характеристика. Міжнародні угоди ЄС. Угоди з третіми країнами і міжнародними організаціями. Угоди про партнерство і співробітництво, угоди про асоціацію; угоди про приєднання. Навчальна література: Анакіна Т.М. Прецедентні рішення Суду Європейських співтовариств у становленні правопорядку ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 49–52. Збірник законодавства та практики Європейського Суду з прав людини : практич. посібник / упоряд. В.Я. Погребняк, О.О. Крестьянінов, Р.М. Аюпова. Х.: Право, 2018. 398с. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / за заг. ред. Г. Друзенка. К. : «К.І.С.», 2010. 536 с. Право Європейського Союзу (в питання і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред. І.В. Яковюка. Х.: Право, 2020. 174 с. Право Європейського Союзу : нормат. матеріали / за заг. ред. І. В. Яковюка. Х.: Право, 2019. 500 с. Право Європейського Союзу : підручник. / за ред. Р. А. Петрова. К.: Видавництво «Істина», 2017. 391 с.

Тема 9. Правотворча діяльність інститутів Європейського Союзу.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ та тестових завдань. Контрольні питання: Регламент, як правовий акт загальної дії Євросоюзу. Директива, як правовий акт Євросоюзу. Рішення, як правовий акт Євросоюзу. Рекомендації і висновки як правові акти Євросоюзу. Навчальна література: Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник. О. : Фенікс, 2012. 390 с. Бочарова Н.В. Право Європейського Союзу. Частина 1 : навч. посібник. Дніпропетровськ : 2014. 232 с. Європейське право. Право Європейського союзу : підручник / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2016. 400с. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / за заг. ред. Г. Друзенка. К. : «К.І.С.», 2010. 536 с. Основи права Європейського Союзу : підручник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Х.: Право, 2020. 590 с. Право Європейського Союзу (в питання і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред. І.В. Яковюка. Х.: Право, 2020. 174 с. Право Європейського Союзу : нормат. матеріали / за заг. ред. І. В. Яковюка. Х.: Право, 2019. 500 с. Право Європейського Союзу : навч. посібник / за ред. В. М. Бесчасного. К.: Знання, 2011. 366 с. Право Європейського Союзу : підручник. / за ред. Р. А. Петрова. К.: Видавництво «Істина», 2017. 391 с. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса : Фенікс, 2013. 883 с.

Тема 10. Основи шенгенського права.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ та тестових завдань. Контрольні питання: Поліцейське співробітництво у рамках ЄС. Правове регулювання перетину внутрішніх і зовнішніх кордонів держав-членів ЄС. Єдина (Шенгенська) віза: поняття, категорії, правове регулювання порядку видачі. Правове регулювання функціонування Шенгенської інформаційної системи. Навчальна література: Європейське право. Право Європейського союзу : підручник / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2016. 400с. Збірник законодавства та практики Європейського Суду з прав людини : практич. посібник / упоряд. В.Я. Погребняк, О.О. Крестьянінов, Р.М. Аюпова. Х.: Право, 2018. 398с. Основи права Європейського Союзу : підручник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Х.: Право, 2020. 590 с. Право Європейського Союзу (в питання і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред. І.В. Яковюка. Х.: Право, 2020. 174 с. Право Європейського Союзу : навч. посібник / за ред. В. М. Бесчасного. К.: Знання, 2011. 366 с. Право Європейського Союзу : підручник. / за

ред. Р. А. Петрова. К.: Видавництво «Істина», 2017. 391 с. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса : Фенікс, 2013. 883 с.

Тема 11. «Східне партнерство»: зміст, та механізм реалізації.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ та тестових завдань. Контрольні питання: Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС. Комітет з питань співробітництва між Україною та ЄС. Комітет старших посадових осіб. Основні положення «Стратегії інтеграції України до ЄС» схваленої Указом Президента України 11 червня 1998 року. Зміст «Програмі інтеграції України до ЄС» схваленої Указом Президента України 14 вересня 2000 року. Навчальна література: Європейське право. Право Європейського союзу : підручник / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2016. 400с. Лебідь В.І. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : навч. посібник. К.: правова Єдність, 2018. 36 с. Основи права Європейського Союзу : підручник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Х.: Право, 2020. 590 с. Право Європейського Союзу (в питання і відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред.. І.В. Яковюка. Х.: Право, 2020. 174 с. Право Європейського Союзу : нормат. матеріали / за заг. Ред.. І. В. Яковюка. Х.: Право, 2019. 500 с. Право Європейського Союзу : підручник. / за ред. Р. А. Петрова. К.: Видавництво «Істина», 2017. 391 с. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний документ від 27.06.2014 р. / *Офіційний вісник України*. 2014. №75, том 1. Ст. 2125.

Тема 12. Адаптація законодавства України до права Європейського союзу.

Заняття проводиться у формі рішення практичних вправ та тестових завдань. Контрольні питання: Як ви розумієте поняття «європейська ідентичність»? Назвіть етапи формування ідеї щодо створення європейського об'єднання. Які вам відомі теорії європейської інтеграції? Що таке спільні європейські цінності? Яким чином відбувалося договірне оформлення України – Європейський союз? В чому полягають обов'язки держав – членів ЄС? Розкрийте негативні сторони Угоди про асоціацію з ЄС. Які ключові реформи слід здійснити Україні відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС? Розкрийте ідею розвитку Європейської політики сусідства. Навчальна література: Європейське право. Право Європейського союзу : підручник / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2016. 400с. Лебідь В.І. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : навч. посібник. К.: правова Єдність, 2018. 36 с. Основи права Європейського Союзу : підручник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Х.: Право, 2020. 590 с. Право Європейського Союзу : нормат. матеріали / за заг. Ред.. І. В. Яковюка. Х.: Право, 2019. 500 с. Право Європейського Союзу : підручник. / за ред. Р. А. Петрова. К.: Видавництво «Істина», 2017. 391 с. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний документ від 27.06.2014 р. / *Офіційний вісник України*. 2014. №75, том 1. Ст. 2125.

Завдання для самостійної роботи

Окрім завдань для самостійного опрацювання, які винесено на семінарські та практичні заняття Вам рекомендовано додатково в письмовій формі підготувати відповіді на наведені нижче питання. Їх зміст відображається у конспекті в формі записів або нотаток. Обсяг опрацьованого матеріал повинен складати не менше одного і не більше трьох сторінок рукописного тексту зошиту. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу.

1. Історичні аспекти утворення Євросоюзу.
2. Принципи побудови та діяльності Європейського Союзу.

3. Президент Європейської Ради Європейського Союзу: порядок призначення, повноваження.
4. Рішення Європейської Ради Європейського Союзу.
5. Законодавча ініціатива у парламент Євросоюзу.
6. Управління і реалізації політики Євросоюзу і бюджету..
7. Участь у нормотворчому процесі.
8. Здійснення контролю над діяльністю інститутів Євросоюзу,
9. Трибунал із справ публічної служби.
10. Зміст окремих судових рішень Суду Євросоюзу.
11. Практика застосування рішень Європейського суду в Україні.
12. Імперативний та диспозитивний методи права Євросоюзу.
13. Колізійний метод та методи уніфікації й гармонізації права Євросоюзу
14. Поняття «комунітарне право».
15. Місце комунітарного права в системі права ЄС.
16. Підзаконні акти Європейського Союзу.
17. Рішення Європейського Союзу.
18. Акти делегованого законодавства: поняття та природа.
19. Процедура укладання міжнародних угод.
20. Опублікування актів інститутів ЄС та набрання ними чинності.
21. Шенгенський простір.
22. Співпраця держав-членів шенгенського простору в рамках шенгенської та візової інформаційної систем.
23. Форуми громадянського суспільства “Східного партнерства”.
24. Дорожня карта “Східного партнерства”.
25. Система координації співробітництва між Україною та ЄС.
26. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів – основні напрямки.
27. Система координації співробітництва між Україною та Європейського Союзу.
28. Схема двосторонніх взаємовідносин України і Європейського Союзу.

Індивідуальні завдання

Виконуються кожним здобувачем шляхом вивчення навчального матеріалу, поглиблення й закріплення знань та розвитку навичок самостійної роботи. Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного реферату обсягом до 5-7 сторінок (формат А4) за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем.

Тематика рефератів:

1. Доктрина прямої дії права ЄС.
2. Доктрина верховенства права ЄС: поняття та зміст
3. Європейська комісія ЄС, як інститут ЄС.
4. Європейська Рада ЄС, як інститут ЄС.
5. Європейський парламент, як інститут ЄС.
6. Загальні принципи права ЄС: зміст та види
7. Зміст договору «Європейське співтовариство з вугілля і сталі».
8. Зміст Договору про утворення ЄС.
9. Зміст Договору про функціонування ЄС.
10. Історія Європейської інтеграції.
11. Класифікація та характеристика джерел права ЄС.
12. Наддержавні та міждержавні форми співробітництва в ЄС.
13. Основні положення Лісабонського договору ЄС.
14. Основні положення Маастрихтського договору ЄС.
15. Основні положення Ніццького договору ЄС.
16. Основні положення Римського договору ЄС.

17. Особливості впливу права ЄС на національні правові системи країн-членів ЄС.
18. Охарактеризувати «Угоду про асоціацію «Україна-ЄС»».
19. Політика «Східного партнерства»: зміст та основні положення.
20. Правова система ЄС: поняття, структура, значення для ЄС
21. Правове становище ЄС як міжнародного Співтовариства.
22. Проаналізувати основні положення Шенгенських угод.
23. Проаналізувати перспективи прийняття України кандидатом до ЄС.
24. Проаналізувати поняття «Єврозона».
25. Суди ЄС у системі інститутів ЄС.

Порядок оцінювання

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та кількість балів		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні Заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання вправ, тестів)
Розділ 1. Загальна характеристика права Європейського Союзу.					
1	Основні підвалини, мета, завдання, інститути Європейського Союзу.		1	2	
2	Європейська Рада: склад, структура, повноваження.		1		2
3	Компетенція та структура Європейського Союзу.		1		2
4	Порядок формування та повноваження Європейського парламенту.			2	
5	Судова система Європейського союзу.			2	2
Розділ 2. Право Європейського Союзу: зміст, система.					
6	Поняття, зміст, принципи та функції права Європейського союзу.		1	2	2
7	Система права Європейського Союзу: поняття, ознаки, структура.		1	2	2
Розділ 3. Джерела права Європейського Союзу. Правотворчість в ЄС. Шенгенське право.					
8	Джерела права Європейського Союзу.		1	2	2
9	Правотворча діяльність інститутів Європейського Союзу		1	2	2
10	Основи шенгенського права.		1	2	2
Розділ 4. Східне партнерство. Адаптація законодавства України до права ЄС.					

11	«Східне партнерство»: зміст та механізм реалізації.		1	2	2
12	Адаптація законодавства України до права Європейського союзу.		1	2	2
Разом		50	10	20	20
Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе		10			
Екзамен		40			
Всього		100 балів			

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожен тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 10 балів. Під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття здобувача, що порушує дисципліну або запізнюється. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та відпрацьований з усіх тем конспект семінарських питань забезпечують Вам 1 бала;
- доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань оцінюється в 0,5 балів;
- виступ із правильною доповіддю на питання за планом семінарського завдання, виконання практичної справи (тесту) оцінюється до 2 балів;
- висловлення власної точки зору щодо розгляду проблеми, її аргументація оцінюється в 1,5 бал.

Таким чином участь в роботі семінару може принести Вам до 2 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Практичні заняття можуть принести Вам до 2-х балів за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх практичних завдань та тестів безпосередньо на самому занятті. Нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених занять чи оцінених у 0 балів відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (завдання можуть відрізнятись від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді екзамену на якому здобувач може отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості Ваших відповідей.

Якщо під час проходження курсу Ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до екзамену

1. «Внутрішні» і «зовнішні» кордони у Шенгенському праві.
2. «Вторинне право» ЄС – поняття, види та особливості.
3. Багатосторонній вимір «Східного партнерства».
4. Бюджетна функція Євросоюзу.
5. Виконавча функція Євросоюзу.
6. Гармонізація законодавства країн-членів ЄС.
7. Двосторонній вимір «Східного партнерства».
8. Директива Європейського Союзу.
9. Договір про Європейський Союз (Маастрихтський договір 1992 р.).
10. Договір про Конституцію для Європи, причини не уведення його в дію.
11. Договір про створення Європейського економічного співтовариства (Римський договір 1957р.).
12. Дорожня карта «Східного партнерства».
13. Етапи європейської інтеграції.
14. Етапи інтеграції законодавства України до ЄС.
15. Європейська оборонна агенція.
16. Європейська політика сусідства.
17. Європейська рада, її склад та компетенція.
18. Європейський Союз як інтеграційне об'єднання.
19. Європейський центральний банк.
20. Єдиний Європейський Акт 1986 р.
21. Завдання Євросоюзу.
22. Загальна характеристика інституційної системи ЄС.
23. Законодавча процедура в ЄС, її суб'єкти та різновиди.
24. Законодавча функція Євросоюзу.
25. Зміст договору «Європейське об'єднання вугілля і сталі».
26. Зміст Меморандуму про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі між ЄС та Україною (2005 р.).
27. Зміст Шенгенських угод.
28. Значення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
29. Зовнішньополітична функція Євросоюзу.
30. Ініціативи «Східного партнерства».
31. Інституційний механізм та порядок ухвалення рішень в зовнішньополітичній сфері ЄС.
32. Класифікація віз у нормах Шенгенського права.
33. Класифікація норм права Євросоюзу.
34. Колізійний метод та методи уніфікації й гармонізації у праві ЄС.

35. Компетенція Євросоюзу.
36. Лісабонський договір 2007 р.
37. Механізм «просунутого співробітництва» в ЄС
38. Механізм забезпечення адаптації права України до права Європейського Союзу.
39. Національні візи у Шенгенській зоні.
40. Ніццький договір 2001 р.: значення та зміст.
41. Основні положення Візового кодексу ЄС.
42. Особливості компетенції ЄС у сфері внутрішнього ринку.
43. Перспектива розширення ЄС.
44. Перспективи кандидатства України в ЄС.
45. Підвалини Євросоюзу.
46. План Маршалла 1947 р. та роль США у процесі економічного та політичного зближення європейських держав.
47. План Роберта Шумана (1959р.), як передумова європейської інтеграції та створення Європейських Співтовариств.
48. Платформа громадянського суспільства ЄС.
49. Повноваження Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки.
50. Політична система ЄС: поняття, характерні риси, структура, функціонування.
51. Поняття та особливості права Європейського Союзу.
52. Поняття, та місце комунітарного права в системі права ЄС.
53. Порядок перетинання внутрішніх і зовнішніх кордонів держав-членів ЄС.
54. Право Європейського Союзу як наука і як навчальна дисципліна.
55. Предмет і зміст Шенгенського права.
56. Прецедентне право Європейського Союзу.
57. Принципи права Європейського Союзу: поняття, класифікація та значення.
58. Причини європейської інтеграції.
59. Проблема дефіциту демократії в ЄС.
60. Процедура прийняття до ЄС нових держав-членів.
61. Процедура проведення парламентських виборів в ЄС.
62. Рахункова палата: склад, структура, порядок роботи.
63. Регламент Європейського Союзу.
64. Регулятивно-статистичні, регулятивно-динамічні та охоронна функції права Євросоюзу
65. Рішення Європейського Союзу.
66. Роль Амстердамського договору (1997 р.) в еволюції ЄС.
67. Спеціалізовані трибунали Суду ЄС.
68. Спільна оборонна політика.
69. Суд як вища ланка судової системи ЄС. Склад і структура Суду.
70. Тематичні платформи «Східного партнерства».
71. Функції Євросоюзу
72. Функціональні принципи права ЄС: верховенство та пряма дія права ЄС.
73. Хартія Європейського Союзу про основні права (2000 р.): причини прийняття, структура, зміст.
74. Цілі Євросоюзу відповідно Амстердамського договору.
75. Цілі Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
76. Цінності Європейського Союзу, їх система та спосіб фіксації.

Політика академічної доброчесності

При вивченні даної навчальної дисципліни Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;

- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна

1. Амстердамській договір: міжнародний документ ЄС від 02.10.1997 р. URL: https://vue.gov.ua_
2. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник. О. : Фенікс, 2012. 390 с.
3. Баймуратов М. О. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами : монографія. Суми : 2013. 300 с.
4. Бочарова Н.В. Право Європейського Союзу. Частина 1 : навч. посібник. Дніпропетровськ : 2014. 232 с.
5. Введение в право ЕвропейскогоСоюза: Учеб. пособ. / Под ред. С.Ю.Кашкина. М.: Эксмо, 2006. 368 с.
6. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : монографія К. : Логос, 2010. 428 с.
7. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посібник Р.А. Петров, А О. Бакуненко, Донецьк: Донецький нац. університет, 2001. 245 с.
8. Дахно І.І. Право Європейського Союзу: англо-українсько-російський глосорій. К.: Центр учбової літератури, 2007. 234 с.
9. Договір про Європейській союз: міжнародний документ від 07.02.1992р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu92338?an= 843086&ed= 1992_02_07
10. Договір про заснування Європейської Спільноти: міжнародний документ ЄС від 25.03.1957 р. (ред. 17.02.86; 07.02.92; 26.02.2001; 16.04.2003; 01.01.2005). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/ 994_ 017#Text
11. Документы Европейского Союза: В 2-х томах. Т.1 / Отв. ред. Ю.А. Борко: Международная изд. группа “Право”, 1997. 386 с.
12. Документы Европейского Союза: В 2-х томах. Т.2: Единый Европейский Акт (1986), Договор о ЕС (1992) / Отв. ред. Борко Ю. А. Международная изд. группа “Право”, 1994. 246 с.
13. Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями. М.: ИНФРА-М, 2012. 698с.
14. Европейское право: Учебник для вузов. М.: Норма-Инфра М, 2000. 233с.
15. Європейський союз: основи політики, інституційного устрою та права: Навчальний посібник / Пер. з німец. К.: Заповіт, 2001. 368 с.
16. Ильин Н.Ю. Основы права ЕвропейскогоСоюза. М.: Норма, 2008. 224с.
17. Інституційне право Європейського союзу / В. І. Муравйов, О. М. Шпакович, О. М. Лисенко, О. В. Святун. К. : Ін Юре, 2015. 312 с
18. Калашников Г.О. Слияние компаний по праву ЕвропейскогоСоюза. М.: Международные отношения, 2007. 264 с.
19. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу : Навч. Посібник /Пер. зангл. К.: Знання, 2002 381 с.
20. Кібенко О. Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи. Перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України. Харків: Страйк, 2005. 432 с.
21. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
22. Комарова Т. В., Трагнюк О. Я., Яковюк І. В. Право Європейського Союзу (в питаннях і

- відповідях) : навч.-довід. посібник / за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 178 с.
23. Конституційні акти Європейського Союзу. Частина 1/ За заг. ред. Т. Качки. К.: Юстиніан, 2005. 512 с.
  24. Копійка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: Навчальний посібник. К.: Либідь, 2000. 448 с.
  25. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. К. ВПЦ „Київський університет”, 2002. 253 с.
  26. Коршунов П. Н. Европейское кооперативное законодательство: Учеб. пособие. М.: Юнити- Дана: Закон и право, 2008. 75 с.
  27. Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти: міжнародний документ ЄС від 13.12.2007 р. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
  28. Микієвич М.М. Міжнародно-правові аспекти співробітництва ЄС з третіми країнами. Л.: Львівський національний університет, 2001. 200 с.
  29. Муравйов В. Правові засади регулювання економічних відносин ЄС з третіми країнами (теорія і практика). К.: Академ-прес., 2002. 426 с.
  30. Ніццький договір про внесення змін та доповнень до Договору про Європейський Союз, Договорів про заснування Європейських Співтовариств та деяких пов'язаних з ними актів: міжнародний документ ЄС від 26.02.2001 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU01131>
  31. Основы права Европейского Союза: учебное пособие / Под ред. С.Ю. Кашкина. М., 1997
  32. Посольський В. Конституційний устрій Європейського Союзу: Навч. посібник. К.: Таксон, 2005. 280с.
  33. Право Европейского Союза: Документы и комментарии / Под ред. С.Ю. Кашкина. М., 1999
  34. Право Європейського Союзу: Навч. посібник/ За ред.. В.М.Бесчастного.- 2-ге вид. К.: Знання, 2011. 366с.
  35. Право Європейського Союзу: основи теорії: підруч. /за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 360 с.
  36. Право Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Р.А. Петрова. 9-е видання, змінене і доповнене. Харків: Право, 2019. 442 с.
  37. Референдуми в Європейському Союзі / За ред. Д.С. Ковриженка. К.: ФАДА, ЛТД, 2007. 186с.
  38. Свобода Павел. Вступ до європейського права / Пер. з чеської. К.: „К.І.С.”, 2006. 280с.
  39. Татам А. Право Європейського Союзу: Підручник. К.: Абрис, 1998. 258 с.
  40. Топорнин Б.Н. Европейское право: Учебник. М.: Юрист, 1999. 263 с.
  41. Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЕС. К.: Представництво Європейської Комісії в Україні, 1997. 69 с.
  42. Хартія основних прав Європейського Союзу: міжнародний документ від 01.12.2009 . URL: <https://ccl.org.ua/ru/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-evropejskogo-soyuza/>
  43. Шевчук С.В. Ніццький договір і розширення ЄС. К.: Логос, 2001. 195 с.

Допоміжна.

1. Адаптація вітчизняного законодавства до норм права Європейського Союзу: навч. посібник /за заг. ред. І. Грицяка. Київ : НАДУ, 2011. 60 с.
2. Вишняков О. Створення зони вільної торгівлі з ЄС: Питання правового забезпечення. *Митна справа: науково-аналітичний журнал*. 2011. № 1 (73). С. 17-24
3. Гнатовський М.М. Становлення і тенденції розвитку європейського правового простору. Автореф. 12.00.11. Київський націон. університет. К., 2002. 22 с.
4. Головка О. І. Механізми адаптації законодавства європейських держав до правових стандартів Європейського Союзу. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України. Київ : Юстиніан, 2006. С. 551-568.
5. Гуца С. Вплив процесу реформування ЄС на перспективи Європейської інтеграції

- України. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2 (11). С. 239-245.
6. Договір про створення Європейської економічної зони 1992 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_017.
  7. Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития. М: Эдиториал УРСС, 2001. 472 с.
  8. Европейское право: Учебник для вузов / Подобщ. ред. Л. Энтина. М.: Норма Инфра, 2000. 720 с.
  9. Ильин Ю.Д. Лекции по истории и праву ЕС: Учебное пособие. Х.: Консум, 1998. 156 с.
  10. Капустин А.Я. Европейский Союз: интеграция и право: Монография: РУДН, 2000. 436 с.
  11. Ковальова О. Зближення законодавства Європейського Союзу з правовими системами держав-кандидатів на вступ до ЄС. *Право України*. 2003. № 9. С. 138-142.
  12. Корнієнко В. О. Україна в Європі і світі. URL : онлайн-гід з питань євроатлантичної інтеграції : навч. посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 24с.
  13. Международно-правовые формы сотрудничества государств в Европе / Под ред. О.Н. Хлестова. М.: Международные отношения, 1977. 146 с.
  14. Муравйов В.І. Международно-правовое регулирование в системе Европейских сообществ. Автореферат канд. юр. наук. 12.00.10. К., 1980. 20 с.
  15. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. К.: Смолоскип, 2002. – 168 с.
  16. Право Европейского Союза: правовое регулирование торгового оборота: Учеб. пособие / Под ред. В.В. Безбаха, А.Я. Капустина, В.К. Пучинского М.: ЗЕРЦАЛО, 2000. 400 с.
  17. Право Европейского Союза: Учебник для вузов / Под ред. С.Ю. Кашкина. М.: Юрист, 2002. 925 с.
  18. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>
  19. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
  20. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: указ Президента України від 11.06.1998 № 615/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 24. Ст. 870.
  21. Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади: Указ Президента України від 09.02.1999 № 145/99. *Офіційний вісник України*. 1999. № 6. Ст. 189.
  22. Про заходи, пов'язані із запровадженням Європейським Союзом безвізового режиму для громадян України: Указ Президента України від 26.04.2017 р. № 146/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1462017-21970>
  23. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції. К., 1998. 440 с.
  24. Регулювання сфери фінансових послуг у праві Європейського Союзу та перспективи адаптації законодавства України / За наук. ред. канд. юридичних наук С. Шевчука. Харків.: Консул, 2002. 912 с.
  25. Сорон Жан Люк Курс з європейських інституцій: європейська головоломка: Підручник. К.: Інститут міжнародних відносин, 2001. 444 с.
  26. Суд Европейских сообществ: Избранные решения / Отв. ред. Л.М. Энтин. М.: НОРМА, 2001. 400 с.
  27. Татам Алан. Право Європейського Союзу: Підручник для студентів вузів: Пер з англ. / За ред. В.І Муравйова. К.: Абрис, 1998. 424 с.
  28. Україна в міжнародно-правових відносинах. Бюлетень законодавства 1-ї юридичної практики України. 1994, 176 с.
  29. Халаджи В. В. Європейська політика сусідства – причини її появи, еволюції та подальші перспективи розвитку. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 655–659.

30. Хартия Европейского Союза об основных правах / Под ред. С.Ю. Кашина. М.: Юриспруденція, 2001. 208 с.
31. Хартли Т.К. Основы права Европейского сообщества: Пер. с англ. и науч. ред. В.Г. Бенды. М.:Закон и право; Юнити,1998. 703 с.
32. Шеленкова Н.Б. Европейская интеграция: политика и право. М.: НИМП, 2003. 340 с.
33. Шемятенков В.Г. Европейская интеграция: Учебное пособие. М.: Международные отношения, 2003. 400 с.
34. Шенгенские соглашения. М.: Проф. Образование, 2000. 191 с.

Інформаційні ресурси:

1. www.comparativelaw.kiev.ua
2. www.eclc.gov.ua
3. www.eulaw.edu.ru
4. www.europa.eu.int